

УДК 35.08

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2025-11-126-135>

Пархоменко-Куцевіл Оксана, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Parkhomenko-Kutsevil Oksana, Doctor of Science in Public Administration, Professor, Head of the Department of Public Management and Administration of the Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

✉ pkoi@ukr.netORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0758-346X>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ОСНОВА ТРАНСПАРЕНТНОСТІ

THEORETICAL PRINCIPLES OF APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM AS A BASIS OF TRANSPARENCY

Анотація. У статті проаналізовані теоретичні засади застосування штучного інтелекту в системі публічного управління як основа транспарентності. Зазначено, що базовим принципом використання штучного інтелекту в публічному управлінні є транспарентність. З одного боку, вона означає зрозумілість (процес роботи штучного інтелекту та отриманого ним результату), з іншого – включає загальнодоступність такого пояснення для широкої громадськості. У зв'язку з цим необхідно не тільки встановити презумпцію транспарентності використання штучного інтелекту в публічному управлінні, але і за умовчанням закріпити обов'язок розкриття державними органами цілей використання штучного інтелекту (за винятком тих сфер публічного управління (наприклад, розвіддани, оборона та безпека), де таке розкриття може загрожувати національній безпеці держави). У даному ракурсі можна говорити про об'єктивну сторону транспарентності використання штучного інтелекту в публічному управлінні. Транспарентність використання штучного інтелекту в публічному управлінні передбачає наявність відкритого програмного коду на протизагромадському сектору, де панує його пропрієтарне право. У свою чергу, пропрієтарність алгоритму може з'явитися не тільки до причини порушення основних прав і свобод людини, але також бути перешкодою для реалізації принципу транспарентності штучного інтелекту. У зв'язку з цим необхідне досягнення балансу, з одного боку, між транспарентністю та правом інтелектуальної власності, зважаючи на те, що ми не можемо виключити ситуацію, за якої напрацювання приватного сектора (у тому числі розроблений програмний код) можуть знайти своє застосування у сфері публічного управління; з іншого – між транспарентністю та дійсною можливістю її реалізації, обумовленою складною технологічною складовою систем штучного інтелекту. Обґрунтовано, що транспарентність – це найважливіший публічний аспект якісного публічного управління (обґрунтованість, результативність, ефективність), а в контексті цифровізації та цифрової трансформації публічного управління забезпечення транспарентності використання технології штучного інтелекту набуває критично важливого значення.

Ключові слова: публічне управління, транспарентність, штучний інтелект, об'єктивність, зрозумілість, правова обґрунтованість.

Abstract. The article analyzes the theoretical principles of the application of artificial intelligence in the public administration system as a basis for transparency. The basic principle of using artificial intelligence in public administration is transparency. On the one hand, it means clarity (the process of artificial intelligence and the result obtained by it), on the other hand, it includes the general availability of such an explanation to the general public. In this regard, it is necessary not only to establish a

presumption of transparency of the use of artificial intelligence in public administration but also to establish by default the obligation of disclosure by state bodies of the purposes of using artificial intelligence (with the exception of those areas of public administration (for example, intelligence, defense, and security), where such disclosure may threaten the national security of the state). In this perspective, we can talk about the objective side of the transparency of the use of artificial intelligence in public administration. The transparency of the use of artificial intelligence in public administration implies the availability of open software code in contrast to the private sector, where its proprietary law prevails. In turn, the proprietary nature of the algorithm may not only lead to a violation of fundamental human rights and freedoms but also be an obstacle to the implementation of the principle of transparency of artificial intelligence. In this regard, it is necessary to achieve a balance, on the one hand, between transparency and intellectual property rights, given that we cannot exclude a situation in which the achievements of the private sector (including the developed software code) can find their application in the field of public administration; on the other - between transparency and the real possibility of its implementation, due to the complex technological component of artificial intelligence systems. Transparency is the most important aspect of quality public administration (reasonableness, effectiveness, efficiency), and in the context of digitalization and digital transformation of public administration, ensuring transparency in the use of artificial intelligence technology becomes critically important.

Keywords: public administration, transparency, artificial intelligence, objectivity, clarity, legal justification.

Постановка проблеми. Технологія штучного інтелекту, так само як і інші види проривних цифрових технологій (наприклад, технології розподіленого реєстру, великі дані та ін.), передусім націлені на проведення цифрової трансформації суспільства, глобальне завдання якої полягає у забезпеченні добробуту, яке передбачає як поліпшення соціально-економічної ситуації, так і у певному сенсі звільнення людини від її повсякденної рутини за допомогою автоматизації різноманітних процесів. У цьому подібні технології, зароджуючись і активно розвиваючись у приватному секторі (застосування штучного інтелекту в управлінні кадрами, прийнятті рішень, здійсненні складних розрахунків та звітів тощо), переходять та трансформуються у сферу публічного управління. Незважаючи на проривний потенціал цих технологій, вони потребують скрупульозного аналізу, оскільки як прямо, так і опосередковано можуть стати причиною порушення прав людини.

У свою чергу, публічне управління у правовій державі не може здійснюватися інакше, ніж на основі права. Правове осмислення штучного інтелекту, незважаючи на історію, яка формується, та практичне застосування, знаходиться на початковій стадії. Зазначене, однак, не вказує на відсутність необхідності дослідження існуючих можливостей, здатних мінімізувати негативну сторону цифрових технологій (зокрема, дискримінація, поява «суспільства стеження», ослаблення людської автономії, спотворення інформації, втручання у вибори та цифрове відчуження), одночасно висвітлити їх позитивні характеристики.

Аналіз останніх публікацій. Проблеми застосування штучного інтелекту, у тому числі у системі публічного управління, напрямки впровадження штучного інтелекту в публічне управління, проблеми запровадження штучного інтелекту в публічне управління несистемно досліджені. Так, зазначені питання аналізують: С. Бало, Ю. Бацман, О. Карпенко, А. Клян, В. Корсун, В. Косицька, Ю. Магиляс, М. Максименцев, Н. Максименцева, Р. Марутян, М. Миргородська, О. Оболенський, М. Федоров та ін.

Мета статті – системний аналіз теоретичних засад застосування штучного інтелекту в системі публічного управління як основи транспарентності

Виклад основного матеріалу. Підвищенню інтересу до технології штучного інтелекту сприяло, зокрема, зростання можливостей обробки даних – доступність виробничих потужностей, технології великих даних та машинне навчання. Останнє виступає підрозділом штучного інтелекту і належить до розробки цифрових систем, які з часом покращують свою продуктивність за заданим завданням, навчаючись на власному досвіді. Функціонування алгоритму машинного навчання порівнюють з когнітивним розвитком дитини – правила відтворюються через спостереження та аналіз, без їх точного пояснення [1]. Крім того, машинне навчання є найбільш широко використовуваною формою штучного інтелекту, з ним найчастіше пов'язують машинне навчання, адже саме воно зробило великий внесок у розвиток безпілотних автомобілів, технологій розпізнавання мови та машинного перекладу. Виділяються такі види машинного навчання:

- контрольоване навчання, яке дозволяє моделі штучного інтелекту навчатися на розмічених тренувальних даних (наприклад, навчання моделі штучного інтелекту допомагати помічати контент на сайтах, використовуючи теги);
- неконтрольоване навчання, яке навчає алгоритм штучного інтелекту використовувати нерозмічену та некласифіковану інформацію;
- стимулююче навчання, яке дозволяє моделі штучного інтелекту навчатися в процесі виконання завдання.

Отже, якщо розглядати технологію штучного інтелекту через призму машинного навчання, вона є: залучення обчислювальних машин, які використовують статистику для пошуку закономірностей у великих обсягах даних; здатність виконувати повторювані завдання з даними без необхідності постійного керівництва з боку людини.

У документах Європейського Союзу використано широкий підхід до поняття штучний інтелект»: це системи, які характеризують інтелектуальну поведінку за рахунок аналізу навколишнього середовища та вжиття заходів, з певним ступенем автономності та для досягнення конкретних цілей [2]. Наприклад, у Європейській етичній хартії про використання штучного інтелекту в судових системах та навколишніх реаліях штучний інтелект розуміється як комплекс науки, теорії та технік, мета яких полягає в тому, щоб відтворити за допомогою машини когнітивні можливості людини [2].

У свою чергу, у літературі виділяються такі сутнісні ознаки штучного інтелекту: здатність автономної роботи та обміну даними з навколишнім середовищем; здатність навчатися на основі отриманого досвіду та у процесі взаємодії з навколишнім середовищем; здатність адаптувати свої рішення під обставини, що змінюються.

У науковій літературі стосовно публічного управління під «транспарентністю» розуміють «особливий режим функціонування публічної влади, що встановлює відкритість відносин як між усіма суб'єктами, які беруть участь в управлінні, так і у відносинах із суспільством [3]. У цьому сенсі транспарентність може бути представлена як двосторонній зв'язок у контексті взаємодії органів влади та громадян [4]. Зміст подібного зв'язку може бути виражений як поєднання, з одного боку, надання державними органами інформації про свою діяльність самостійно і на запит громадян, а з іншого – як надання громадянам та організаціям можливості висловити свою точку зору щодо значущих суспільних

питань [5]. Звісно ж, що і щодо транспарентності використання штучного інтелекту у публічному управлінні ключовою буде завдання встановлення та підтримання взаємодії (по суті, зв'язку) між державою та користувачем.

Як зазначається в науковій літературі, першорядна важливість транспарентності (і передбачуваної, і фактичної) систем штучного інтелекту, що використовуються в публічному управлінні, обумовлюється необхідністю забезпечення з'ясовності як процесу роботи штучного інтелекту, так і отриманого результату для широкого загалу (а не тільки експертам), оскільки відкритість алгоритму дозволяє зрозуміти, як і чому було прийнято те чи інше управлінське рішення [6].

Крім того, справжня транспарентність тісно пов'язана з підзвітністю або відповідальністю у значенні сприйнятливості державних органів до запитів про надання інформації про якийсь процес або готовність запропонувати обґрунтування вже вжитих або тільки запланованих дій. Виправдання цих очікувань є основою правомірного використання штучного інтелекту у публічному управлінні.

На системному рівні це відображає необхідність досягнення тонкого балансу між повною транспарентністю, з одного боку, і досить комплексною та складноорганізованою діяльністю у сфері публічного управління – з іншого боку.

Технічно йдеться про розгляд штучного інтелекту як «чорної скриньки». «Чорна скринька» – це опис, що застосовується до деяких систем глибинного навчання, які приймають вхідний сигнал і забезпечують вихідний, але інтерпретувати людям обчислення, що відбуваються між цими процесами, нелегко.

Системи штучного інтелекту типу «чорна скринька», часто засновані на машинному навчанні на великих даних, приймають рішення експериментально або інтуїтивно, без можливості розкриття причин, чому було прийнято те чи інше рішення. У публічному управлінні використання штучного інтелекту типу «чорна скринька» може викликати певні складнощі, зумовлені не лише відсутністю транспарентності, а й потенційною упередженістю, вбудованою в алгоритм і заснованою на людських упередженнях (а також програмними компонентами збору), прихованих навчальних даних, які можуть привести до невірних або несправедливих рішень.

На противагу системам штучного інтелекту типу «чорна скринька» існує так званий «зрозумілий штучний інтелект» (Explainable AI – XAI) [7], в рамках якого результати прийнятого системою штучного інтелекту рішення можуть бути зрозумілі людьми. У цьому видається, що у сфері публічного управління перевагу має отримати саме зрозумілий штучний інтелект; проте доводиться констатувати, що ця область дослідження знаходиться на етапі становлення (навіть у порівнянні з «класичним» штучним інтелектом типу «чорна скринька»).

При цьому підкреслимо, що транспарентність використання штучного інтелекту включає в себе не лише прозорість, дохідливість, ясність як процесу його роботи, так і отриманого результату, але також їх зрозумілість (користувач в змозі засвоїти, осмислити, осягнути зміст цього процесу, включити його в систему усталених ідей і уявлень). Крім того, не можна не відзначити тісний зв'язок між транспарентністю штучного інтелекту та правом на пояснення (right to explanation) [8, р. 52], під яким розуміється право людини на отримання пояснення щодо отриманого алгоритмом результату. Це стає особливо актуальним, коли йдеться про прийняті щодо фізичної особи рішення, які мають юридичний чи фінансовий характер.

Так, якщо людина отримує відмову щодо поданої ним заявки на отримання кредиту, то вона може зажадати від кредитної організації інформацію (пояснення), яка роз'яснює їй підстави, відповідно до яких було прийнято рішення про відмову.

На етичному рівні йдеться не лише про відповідальність за заподіяння шкоди, а й про взаємозв'язок транспарентності та етичного використання штучного інтелекту [6]. Важливим документом, що визначає основні засади функціонування штучного інтелекту на рівні Ради Європи, стала прийнята 4 грудня 2018 р. Європейська етична хартія використання штучного інтелекту в судових системах та навколишніх реаліях. Зазначимо, що принцип прозорості, неупередженості та достовірності виступає одним із принципів використання штучного інтелекту в судовій та правоохоронній системах [9].

Крім того, транспарентність також означає доступність. Змістовні пояснення алгоритму цілком можливі, але можуть бути недоступні. Право інтелектуальної власності може перешкоджати розкриттю пропрієтарного коду або доступу до навчальних даних, тому, навіть якщо і можна було б зрозуміти, як працює алгоритм, повні обчислення можуть виявитися неможливими з економічних, юридичних чи політичних причин.

Створення та підтримання суспільної довіри та впевненості у використанні штучного інтелекту вимагає забезпечення для звичайного користувача певного рівня пояснення та розуміння того, як працює штучний інтелект, як він дійшов до того чи іншого результату, а також загальнодоступності такого пояснення. Відповідно, «здатність пояснювати» має виступати важливою частиною процесу відбору та проєктування на етапі розробки систем штучного інтелекту. Незважаючи на те, що існують об'єктивні причини, через які докладний виклад функціонування систем штучного інтелекту може виявитися нездійсненним (наприклад, дотримання закону, право інтелектуальної власності, технічна складність), нездатність запропонувати навіть базове пояснення роботи алгоритму істотно впливає на суспільну довіру до штучного інтелекту. За відсутності довіри до технології громадяни не братимуть участі у процесі прийняття державних рішень, що, у свою чергу, підриває легітимність та ефективність державного сектора загалом.

Таким чином, стосовно використання штучного інтелекту в публічному управлінні транспарентність має бути представлена наступною тріадою її параметрів: зрозумілість, пояснюваність, доступність.

В Європі сфера застосування автоматизованої обробки даних обмежена персональними даними. Так, ст. 5 Загального Регламенту ЄС закріплює принципи, пов'язані з обробкою персональних даних [10]. Один із них свідчить, що персональні дані повинні оброблятися законно, неупереджено і прозоро щодо суб'єкта даних. Тим самим, встановлюється принцип транспарентності (прозорості) обробки персональних даних. При цьому системне тлумачення положень Регламенту ЄС дозволяє розкрити зміст принципу транспарентності обробки персональних даних: будь-яка інформація та відомості суб'єкту даних повинні надаватися у стислій, прозорій, зрозумілій та легкодоступній формі зрозумілою та простою мовою (ст. 14 Регламенту ЄС) [10].

З урахуванням зазначеного вище зв'язку транспарентності використання штучного інтелекту в публічному управлінні та права на пояснення доцільно коротко зупинитися на розгляді питання про нормативне закріплення права на пояснення в Регламенті ЄС.

З одного боку, щодо автоматизованої обробки (до якої можна віднести і обробку даних з використанням штучного інтелекту) суб'єкт даних повинен мати право на те, щоб не підпадати під дію рішення, яке може включати в себе міру для оцінки його персональних аспектів, засноване виключно на автоматизованій обробці і що породжує юридичні наслідки щодо суб'єкта даних або аналогічним чином істотно впливає на нього (наприклад, автоматична відмова у заявці на отримання кредиту онлайн). Крім цього, зазначена обробка повинна здійснюватися відповідно до належних гарантій, що включають особливе інформування суб'єкта даних і право на втручання оператора, на висловлювання своєї точки зору, отримання пояснення щодо рішення, прийнятого після оцінки, а також на оскарження такого рішення (параграф 71 Регламенту ЄС) [10].

З іншого боку, право на пояснення є у необов'язковій частині Регламенту ЄС [10], тоді як у положеннях, що містять норми права, воно не згадується. Коло застосування даного права досить вузьке і охоплює лише ті рішення, які виключно ґрунтуються на автоматизованій обробці і які породжують юридичні чи аналогічні суттєві наслідки. Тим самим існує ймовірність незастосування цього права щодо тих випадків, які можуть представляти суспільний інтерес.

На нашу думку, у сфері публічного управління при використанні штучного інтелекту остаточне рішення завжди має залишатися за людиною. У зв'язку з цим підкреслимо, що важливо переконалися в тому, що участь людини дійсно має сенс, а також визнати факт того, що вона може відрізнятися залежно від ситуації.

Сказане означає, що державні органи повинні періодично перевіряти отримані за допомогою штучного інтелекту результати, співвідносячи їх з певними стандартами, або паралельно виконувати те саме завдання силами людини і зіставляти результати, отримані людиною та штучним інтелектом. Значимість людської участі може бути врахована за допомогою формування міждисциплінарних груп для розробки систем штучного інтелекту, до складу яких повинні входити вчені-програмісти, фахівці з вироблення державної політики та юристи. Такі групи могли б мати більше можливостей для забезпечення того, щоб результати використання штучного інтелекту не були б недостатньо продуманими чи не відповідними політичним та законодавчим намірам.

У свою чергу, теза про надмірність регулювання видається нам неспроможною. На захист такої позиції наведемо думку Спеціального комітету зі штучного інтелекту (САНІ) [11], який покликаний сприяти розробці правових рамок використання штучного інтелекту в Європі; ним було проведено оцінку доцільності регулювання штучного інтелекту, яка виявила суттєву прогалину у правовому регулюванні питань, пов'язаних з проектуванням, розробкою та використанням штучного інтелекту.

На наш погляд, єдиним аргументом, що заслуговує на увагу, є теза про те, що багато алгоритмів машинного навчання нелегко пояснити. Наприклад, результат глибокої нейронної мережі залежить від безлічі рівнів обчислень, пов'язаних складним чином, і жодне обчислення не може виступати як домінуючий фактор. Однак тут на допомогу може прийти пояснення штучного інтелекту.

Крім того, першорядне значення в контексті правового регулювання штучного інтелекту набувають питання, пов'язані з розробкою конкретних вимог до штучного інтелекту, які б забезпечили транспарентність, якість навчальних даних, людську автономію, достатні можливості для подання скарги та реалізації засобів правового захисту, а також гарантували ефективні механізми правозастосування, тому необхідні:

1) належне міжнародне регулювання штучного інтелекту, яке засноване на існуючих правових стандартах, але також доповнює їх, оскільки це має принципове значення для забезпечення відповідності проектування, розробки та використання штучного інтелекту для прав людини, демократії та верховенства права та їх подальшого зміцнення;

2) розробка обов'язкових горизонтальних правових рамок, що закладають базові основи для будь-якого застосування штучного інтелекту, у тому числі в публічному управлінні;

3) розробка спеціальних галузевих правових документів обов'язкового чи необов'язкового характеру з урахуванням ризиків, пов'язаних з порушенням прав людини (дискримінація, профайлінг, стеження (спостереження), послаблення людської автономії, цифрове відчуження та ін.).

У зв'язку з цим нам видається, що в контексті забезпечення транспарентності використання штучного інтелекту в публічному управлінні право на пояснення має отримати своє нормативне закріплення на міждержавному рівні, згодом ставши органічною частиною національних правопорядків, які визнають права і свободи людини як найвищої цінності. З урахуванням стрімкого розвитку цифрових технологій, де персональні дані розглядаються як «інформаційний ресурс», необхідність захисту цифрових прав людини (до яких, на наш погляд, можна віднести і право на пояснення) не підлягає сумніву. Звідси є закономірними спроби розробки правових рамок, у межах яких технологія штучного інтелекту зможе отримати свій розвиток, продовжуючи балансувати на межі прориву та виклику.

Так, у квітні 2021 р. було опубліковано проєкт Регламенту ЄС про гармонізовані правила щодо штучного інтелекту (Artificial Intelligence Act) [12]. Загалом документ побудований на базовій ідеї дотримання та ефективного застосування чинного законодавства про основні права людини.

У рамках регулювання використання систем штучного інтелекту в Європі пропонується повністю заборонити ті з них, які можуть застосовуватися не за призначенням, надаючи нові та потужні інструменти для маніпулювання, експлуатації та соціального контролю. Використання систем штучного інтелекту не за призначенням є особливо шкідливим і має бути заборонено, оскільки це суперечить таким цінностям ЄС, як повага людської гідності, свобода, рівність, демократія та верховенство права, і підриває основні права, включаючи право на недискримінацію, право на захист та недоторканність приватного життя.

Зазначимо, що особливі правила встановлюються проєктом Європейського регламенту щодо штучного інтелекту стосовно систем штучного інтелекту, які створюють високий ризик для здоров'я та безпеки, а також основних прав людини. Наприклад, закріплюється, що системи штучного інтелекту високого ризику повинні бути спроектовані і розроблені таким чином, щоб забезпечити достатню транспарентність їх функціонування, яка дозволить користувачам інтерпретувати результати роботи системи та використовувати їх належним чином. До них також повинні додаватися інструкції щодо використання у відповідному цифровому форматі або іншим чином, що включають коротку, повну, точну та конкретну інформацію, яка є релевантною, доступною та зрозумілою для користувачів. При цьому така інформація має визначати:

- 1) особистість та контактні дані провайдера;
- 2) конкретні характеристики, можливості та обмеження продуктивності системи штучного інтелекту високого ризику (зокрема, передбачувана сфера застосування; певний рівень точності, стійкості та кібербезпеки, в

- рамках якого дана система була протестована і пройшла валідацію; продуктивність системи штучного інтелекту та ін.);
- 3) певні зміни в системі штучного інтелекту високого ризику та її продуктивність, які були попереджені провайдером на момент початкової оцінки відповідності, у разі їх наявності;
 - 4) заходи щодо забезпечення нагляду з боку людини, спрямовані на полегшення інтерпретації користувачами результатів систем штучного інтелекту;
 - 5) передбачуваний термін служби даної системи, а також необхідне технічне обслуговування та підтримка для забезпечення її належного функціонування (ст. 13 проєкту Європейського регламенту зі штучного інтелекту) [12].

Висновки. З вищевикладеного слід зазначити наступні висновки. По-перше, базовим принципом використання штучного інтелекту в публічному управлінні є транспарентність. З одного боку, вона означає зрозумілість (процес роботи штучного інтелекту та отриманого ним результату), з іншого – включає загальнодоступність такого пояснення для широкої громадськості. У зв'язку з цим необхідно не лише встановити презумпцію транспарентності використання штучного інтелекту в публічному управлінні, але і за умовчанням закріпити обов'язок розкриття державними органами цілей використання штучного інтелекту (за винятком тих сфер публічного управління (наприклад, розвіддані, оборона та безпека), де таке розкриття може загрожувати національній безпеці держави). У даному ракурсі можна говорити про об'єктивну сторону транспарентності використання штучного інтелекту в публічному управлінні.

У свою чергу, суб'єктивна сторона транспарентності може бути представлена правом на пояснення, під яким розуміється право людини на отримання пояснення щодо отриманого алгоритмом результату. Це може бути віднесено до цифрових прав людини, через що воно має отримати своє нормативне закріплення, насамперед, на міждержавному рівні, а в подальшому – у законодавстві про захист персональних даних. Крім того, додатковою гарантією реалізації права на пояснення може виступити пропозиція про встановлення нормативно-правовим документом порядку, відповідно до якого буде виключено використання оцінки, проведеної штучним інтелектом, як єдиної основи для прийняття рішення посадовою особою, яка має відповідну компетенцію та наділена відповідними управлінськими повноваженнями.

По-друге, транспарентність використання штучного інтелекту в публічному управлінні передбачає наявність відкритого програмного коду (вільне програмне забезпечення, тобто право користувача вільно запускати, копіювати, поширювати, вивчати, змінювати і покращувати його) на противагу приватному сектору, де панує його пропрієтарне право (програмне забезпечення належить правовласнику (суб'єкту приватного права) на праві інтелектуальної власності). У свою чергу, пропрієтарність алгоритму може з'явитися не тільки до причини порушення основних прав і свобод людини, але також бути перешкодою для реалізації принципу транспарентності штучного інтелекту. У зв'язку з цим необхідне досягнення балансу, з одного боку, між транспарентністю та правом інтелектуальної власності, зважаючи на те, що ми не можемо виключити ситуацію, за якої напрацювання приватного сектора (у тому числі розроблений програмний код) можуть знайти своє застосування у сфері публічного управління; з іншого – між транспарентністю та дійсною можливістю її реалізації, обумовленою складною технологічною складовою систем штучного інтелекту. У

першому випадку можна передбачити часткову публікацію ключової інформації, що стосується розробки, проектування та експлуатації систем штучного інтелекту: про використанні алгоритми, цілі, що переслідуються при оптимізації алгоритмів, підборі даних для налаштування програми, середніх значеннях і типових відхиленнях в отриманих результатах або про обсяг і тип даних. У другому – можна використовувати просту і зрозумілу мову для опису способу досягнення результатів (за допомогою передачі інформації про характер пропонованих послуг, розроблених інструментів, позитивних результатів і ризиків помилок). Крім того, незалежні органи державної влади, у тому числі із захисту даних, могли б забезпечити сертифікацію, попередній та подальший контроль методів обробки. У свою чергу, контрольно-наглядова діяльність органів державної влади могла б отримати свою реалізацію у формі видачі свідоцтв.

По-третє, при розробці та управлінні технологіями штучного інтелекту, у тому числі в публічному управлінні, ні надмірне регулювання, ні підхід, що ґрунтується на повному невтручанні, не є підходящими чи працездатними. У цьому доцільно забезпечити тестування штучного інтелекту.

Таким чином, транспарентність – це найважливіший публічний аспект якісного публічного управління (обґрунтованість, результативність, ефективність), а в контексті цифровізації та цифрової трансформації публічного управління забезпечення транспарентності використання технології штучного інтелекту набуває критично важливого значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Villani C., Schoenauer M., Bonnet Y., Berthet Ch., Comut A.-Ch., Levin F., Rondepierre B. Donner un sens à l'intelligence artificielle: Pour une stratégie nationale et européenne. Mission Villani sur l'intelligence artificielle. 2018.
2. L'intelligence artificielle pour l'Europe. Communication de la Commission Européenne. Bruxelles, 2018.
3. Терещук Г. Транспарентність як явище та вимога публічно-владної діяльності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 2 (18). С. 83–88.
4. Єсімов С.С., Бондаренко В.А. Транспарентність як принцип діяльності органів публічного управління в умовах використання інформаційних технологій. *Соціально-правові студії*. 2018. Вип. 1. С. 42–49. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/biblioteka/sps/SPS_2018_1/09.pdf (дата звернення: 23.01.2025).
5. Наливайко Л., Романов М. Поняття транспарентності в світлі європейських цінностей. *Екологічне право України*. 2016. № 1-2. С. 55–59.
6. The use of Artificial Intelligence to Combat Public Sector Fraud. Professional Guidance. International Public Sector Fraud Forum. 2020.
7. Explainable artificial intelligence. URL: <https://en.wikipedia.org/w/index> (дата звернення: 23.01.2025).
8. Goodman B., Flaxman S. European Union regulations on algorithmic decision-making and a «right to explanation». *AI Magazine*. 2017. Vol. 38. № 3. P. 50–57.
9. European Commission for the Efficiency of Justice (2019). European Ethical Charter on the use of AI in the judicial systems and their environment. Adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018). URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-forpublication-4-december-2018/16808f699c> (дата звернення: 23.01.2025).
10. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення: 23.01.2025).
11. CAHAI - Ad hoc Committee on Artificial Intelligence. URL: (дата звернення: 23.01.2025). <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/cahai>

12. Europe fit for the Digital Age: Commission proposes new rules and actions for excellence and trust in Artificial Intelligence. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1682 (дата звернення: 23.01.2025).

REFERENCES

1. Villani, C., Schoenauer, M., Bonnet, Y., Berthet, Ch., Cornut, A.-Ch., Levin, F. & Rondepierre, B. (2018). Donner un sens à l'intelligence artificielle: Pour une stratégie nationale et européenne. Mission Villani sur l'intelligence artificielle [in French].
2. L'intelligence artificielle pour l'Europe (2018). Communication de la Commission Européenne. Bruxelles [in French].
3. Tereshchuk, H. (2019). Transparentnist yak yavlyshche ta vymoha publichno-vladnoi diialnosti [Transparency as a phenomenon and a requirement of public and governmental activity]. *Aktualni problemy pravoznastva – Current problems of law*, 2 (18), 83–88 [in Ukrainian].
4. Iesimov, S. S. & Bondarenko, V. A. (2018). Transparentnist yak pryntsyyp diialnosti orhaniv publichnoho upravlinnia v umovakh vykorystannia informatsiinykh tekhnolohii [Transparency as a principle of activity of public administration bodies in the conditions of using information technologies]. *Sotsialno-pravovi studii – Socio-legal studies*, 1, 42–49. Retrieved from http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/biblioteka/sps/SPS_2018_1/09.pdf [in Ukrainian].
5. Nalyvaiko, L. & Romanov, M. (2016). Poniattia transparentnosti v svitli yevropeiskyykh tsinnosti [The concept of transparency in the light of European values]. *Ekolohichne pravo Ukrainy – Environmental law of Ukraine*, 1-2, 55–59 [in Ukrainian].
6. The use of Artificial Intelligence to Combat Public Sector Fraud (2020). *Professional Guidance*. International Public Sector Fraud Forum [in English].
7. Explainable artificial intelligence. *en.wikipedia.org*. Retrieved from <https://en.wikipedia.org/w/index> [in English].
8. Goodman, B. & Flaxman, S. (2017). European Union regulations on algorithmic decision-making and a «right to explanation». *AI Magazine*, 38, 3, 50–57 [in English].
9. European Commission for the Efficiency of Justice (2019). European Ethical Charter on the use of AI in the judicial systems and their environment. Adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018). *rm.coe.int*. Retrieved from <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-forpublication-4-december-2018/16808f699c> [in English].
10. Rehlament Yevropeiskoho Parlamentu i Rady (IeS) 2016/679 vid 27 kvitnia 2016 roku pro zakhyst fizychnykh osib u zviazku z opratsiuvanniam personalnykh danykh i pro vilnyi rukh takykh danykh, ta pro skasuvannia Dyrektyvy 95/46/IeS (Zahalnyi rehlament pro zakhyst danykh) [Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council from April 27 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation)]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text
11. CAHAI – Ad hoc Committee on Artificial Intelligence. *www.coe.int*. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/cahai> [in English].
12. Europe fit for the Digital Age: Commission proposes new rules and actions for excellence and trust in Artificial Intelligence. *ec.europa.eu*. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_1682 [in English].

Подано до редакції 24.01.25 р.
Прийнято до друку 27.02.25 р.